

Werken aan vertrouwen

Verkiezingsprogramma 2014 - 2018

CDA Leeuwarden

Programmacommissie

Ype Brouwer voorzitter

Thom Hofman secretaris

Gea Dames-Bokma

Aaltsje Meinderts-Goinga

Cocky den Hollander-van der Ent

www.cdaleeuwarden.nl

www.cdaljouwert.nl

Inhoudsopgave

Werken aan vertrouwen	2
1. Van vrijblijvend naar betrokken	3
1.1 Leefbare en groeiende wijken	3
1.2 Leefbare en groeiende dorpen	4
1.3 Werk maken van cultuur	6
1.4 Sport brengt mensen samen	7
1.5 Maatschappelijke stage doorzetten	8
1.6 Stevige en dienstbare gemeente	8
2. Van grenzen naar ruimte	10
2.1 Ruimte voor lokale bedrijven	10
2.2 Bouwen voor een andere toekomst	12
2.3 Werk maken van goede bereikbaarheid	13
3. Zorg op de menselijke maat	15
3.1 Werk maken van goede zorg	15
3.2 Vroeg problemen van jongeren aanpakken	15
3.3 Alcohol en drugs terugdringen	16
3.4 Actieve en zelfstandige ouderen	16
3.5 Persoonlijke zorg zonder te veel regels	17
3.6 Onveiligheid voorkomen	17
4. Iedereen doet mee	20
4.1 Iedereen heeft een taak	20
4.2 Armoedebeleid hervormen voor gezinnen	20
4.3 Aanpak van jeugdwerkloosheid	20
4.4 Investeren in onderwijs en opvoeding	21
4.5 Scholen nemen zelf de leiding	21
4.6 Academisch onderwijs laten groeien	22
5. Van verbruiken naar waarderen	23
5.1 Groeiend midden- en kleinbedrijf	23
5.2 Moderne agrarische bedrijven	23
5.3 Op weg naar een duurzame gemeente	24
5.4 Solide financieel beleid	25

Werken aan vertrouwen

De gemeenteraadsverkiezingen komen in een onzekere tijd. Veel mensen zijn bezorgd over de toekomst. Vanwege de huizenmarkt die vastgelopen is, hun werk, hun pensioen of de bezuinigingen die op hen afkomen. Wellicht U ook. Die zorgen zijn goed te begrijpen.

In tijden van crisis val je terug op je diepste wortels. De christelijke traditie reikt ons bekende begrippen aan als naastenliefde en persoonlijke verantwoordelijkheid. We komen pas tot ons recht in relatie tot andere mensen.

Een rode draad in onze politieke benadering is daarom het versterken van gemeenschappen. Wij willen de kracht benutten van mensen in de stad en de dorpen, bedrijven, scholen en andere organisaties. Het is in ieders belang dat we samen de problemen aanpakken.

Ons antwoord op de problemen van vandaag, of het nu gaat om banen of de zorg, het onderwijs of de veiligheid, ligt hierin: de gemeente moet zich niet overal mee bemoeien maar vertrouwen op het initiatief van mensen.

Wij kiezen voor het versterken van onze lokale samenleving en voor stabiel gemeentebestuur met

degelijkheid en gezond verstand. Wij kiezen voor een gemeente waarin mensen met respect met elkaar omgaan. Wij kiezen voor verbinding in plaats van uitsluiting. Wij willen vijf bewegingen in onze lokale samenleving op gang brengen. Dat zijn deze:

1. van vrijblijvend naar betrokken: mensen meer te zeggen geven over hun leefomgeving;
2. van grenzen naar ruimte: minder regels en ruimte om (sociaal) te ondernemen;
3. van nazorg naar voorzorg: de menselijke maat in de zorg terugbrengen;
4. van polarisatie naar participatie: mensen echt samen brengen via werk en school;
5. van verbruiken naar waarderen: duurzame keuzes, ook op het gebied van financiën.

In dit verkiezingsprogramma werken wij deze bewegingen uit. Wij bedanken de vele tientallen mensen, uit alle hoeken van onze nieuwe gemeente, die hierover met ons de laatste tijd hebben willen nadenken.

Van vrijblijvend naar betrokken

In een betrokken samenleving nemen mensen met elkaar initiatieven om zaken en problemen op te pakken. De gemeente ondersteunt die en is daarbij dienstbaar, betrouwbaar en geeft ruimte. Ook als er eigen regels moeten wijken. We nodigen daarom bewoners actief uit om mee te denken en te doen.

1.1 Leefbare en groeiende wijken

In de Leeuwarder woonwijken ontstaan steeds meer bewonersinitiatieven. Ze verschillen veel van elkaar. Zoals diverse bewonersbedrijven en eigen zorg- en energiecorporaties. Wij zijn heel blij met deze ontwikkeling. Het is in het belang van mensen dat ze invloed hebben op waar ze wonen. Dan ben je minder afhankelijk en bouw je zelf aan goede contacten met burens en wijkgenoten. Het moet wat ons betreft leiden tot een andere samenwerking tussen gemeente en wijken (Big Society).

Actieve buurthuizen en wijkcentra

Het huidige beleid voor buurthuizen moet op de schop. Buurthuizen en wijkcentra die goed bezocht worden en veel activiteiten ontplooiën worden daarvoor beloond. Daar waar nauwelijks iets van de grond komt voor

bewoners investeert de gemeente niet meer.

Wijken kiezen voortaan zelf de vorm van hun ondersteuning. De centrale plek in een buurt hoeft niet automatisch het wijkcentrum te zijn. Ook de school, de wijkkerk of een andere plek kan voorzien in de behoefte aan ontmoeting.

Koffiehoekjes in ouderenflats zijn hier een goed voorbeeld van. De gemeente spreekt met corporaties af dat voor dergelijke hoekjes geen huur hoeft te worden betaald en dat corporaties maximale medewerking verlenen.

Wijkbudgetten behouden

Alle wijken in Leeuwarden houden beschikking over een eigen wijkbudget. De wijken die van 2011 tot en met 2014 niet beschikten over een budget krijgen deze vanaf 2015 opnieuw.

Genoeg speelruimte voor kinderen

Elke wijk heeft recht op speelruimte. Het CDA is voorstander van natuurlijk spelen met ruwe materialen en creatieve speelgebieden. Het spreekt voor zich dat deze gelegenheden veilig moeten zijn. Voor het onderhoud van speelgelegenheden blijft het budget bestaan.

In de Binnenstad wordt actief gekeken naar een speelgelegenheid voor

kinderen die daar wonen en kinderen die de Binnenstad met hun (winkelende) ouders bezoeken.

Groenonderhoud beter op orde

De gemeente zorgt ervoor dat de wijken netjes op orde zijn. Op het gemeentelijk budget voor groenonderhoud mag niet bezuinigd worden. Wel wordt gekeken naar herverdeling van middelen. In die herverdeling van middelen wordt er extra gekeken naar Camminghaburen en Aldlan waar er stevige knelpunten zijn.

Verkeersveilig in de straat

Het aantal veilige looproutes naar scholen wordt uitgebreid. In de 30 km zones worden maatregelen genomen om te hard rijden tegen te gaan. Tot 2015 worden in de gemeente een aantal straten verkeersluw gemaakt. Na 2015 worden nieuwe woonstraten aangewezen om verkeersluw te maken. Dit kan door het aanleggen van drempels, snelheidsmeters of wegversmallingen. Ook spreekt de gemeente de politie aan op handhaving in 30 km zones.

1.2. Leefbare en groeiende dorpen

De gemeente Leeuwarden heeft dorpen in allerlei soorten en maten. In het ene dorp is het de vraag hoe we de leefbaarheid op peil houden nu de bevolking krimpt. In het andere dorp

nemen inwoners zélf vooral het heft in handen. In de grotere dorpen speelt hoe we de economie laten groeien om werkgelegenheid vast te houden. Het CDA Leeuwarden staat voor een dorpenbeleid dat rekening houdt met het unieke van elk dorp. Waar dat kan blijft de stad op gepaste afstand om de identiteit van de dorpen zoveel mogelijk te behouden.

Blijven investeren in leefbaarheid

Elk dorp maakt een toekomstplan voor de komende zes jaar. De wensen in het dorp zijn het uitgangspunt voor het werk van de gemeente. De gemeente handhaaft een apart fonds voor investeringen in dorpen. Daarbij staan investeringen in de leefbaarheid voorop. Een aparte dorpenwethouder staat klaar om met ondernemingen en instellingen te praten over het handhaven van voorzieningen. Elk dorp in de gemeente heeft een vast aanspreekpunt. Hij of zij is belangenbehartiger binnen de gemeentelijke organisatie voor de onderwerpen die spelen binnen de dorpen.

Wanneer er in de dorpen initiatieven ontstaan om zelf gemeentelijke taken over te nemen, bijvoorbeeld groenonderhoud, jeugdwerk of andere activiteiten (zoals de proef in Wytgaard), dan worden de budgetten daarvoor overgeheveld aan de dorpen en ondersteunt de gemeente de

initiatieven. Bestaande afspraken op het gebied van eigen initiatieven, zoals in het dorp Reduzum, blijven ook bestaan in de nieuwe gemeente.

Elk dorp behoudt het eigen karakter

Elk dorp kent een ontmoetingsplek. Dat kan het dorps huis zijn maar ook de school of een andere gemeenschappelijke plek. De scheiding tussen stad en dorp blijft duidelijk zichtbaar. De groene ruimte tussen de Wâldwei en de dorpen Wirdum en Wergea wordt niet bebouwd. De afspraken met Goutum en Lekkum over voldoende ruimte tussen stad en dorp worden nageleefd. Wij willen Warten ontwikkelen als toegangspoort naar het nationale park de Alde Feanen

Verkeer en veiligheid in en rond dorpen

Verkeersveiligheid is al jaren een nadrukkelijk aandachtspunt voor het CDA. Het wordt hoog tijd dat er voldoende aandacht komt voor landbouwverkeer op de vaak smalle wegen in het buitengebied. De combinatie van fiets- en landbouwverkeer zorgt regelmatig voor onveilige situaties. Waar dat vanwege de veiligheid nodig is, worden bermen verstevigd om uitwijken van tractoren mogelijk te maken.

Er moeten veilige fiets- en wandelroutes naar de scholen in het dorp of de omgeving zijn. De fietsroute via

Leechlân moet op korte termijn worden aangelegd. We kijken actief naar nieuwe manieren van verlichting (bijvoorbeeld reflecterend fietspad).

De gemeente zet bij de Provincie Fryslân in op goed openbaar vervoer naar de dorpen. De bustijden moeten beter aansluiten bij de piekmomenten waarop mensen naar hun werk of school gaan. De busverbinding tussen Warten en Leeuwarden heeft daarbij prioriteit.

In Wergea blijft de dorpsbrug beweegbaar. De Provincie en de gemeente leggen samen de rondweg bij Jirnsom aan inclusief de verhoging van de Sylsbrêge. Daarbij zetten we in op de verbetering van het stuk Grouster Dyk tussen de brug en de kruising Twee Gemeenten.

Grou als centrum voor watersport

Grou moet ook in de nieuwe gemeente haar plek als regionale kern waar blijven maken. Daar past bij dat inwoners van en rondom Grou veel gemeentelijke zaken via een vast servicepunt in het dorp kunnen regelen.

Als Grou haar aantrekkingskracht op toeristen wil behouden is het nodig om het project Waterfront af te ronden. De gemeente maakt plannen voor de langere termijn om het gebied toeristisch te ontwikkelen. Ook blijft er

ruimte voor industriële ontwikkeling.

Bij een centrum voor watersport hoort dat een SKS wedstrijd gevaren wordt op het Pikmeer. We geven het skûtsjevaren (Leeuwarden, Huizum, Grou) een prominente plek als uithangbord voor de watersport. Het Leeuwarder Skûtsje verhuist naar Grou. De Leeuwarder dag (SKS) wordt voortaan weer in Grou gehouden. Er zijn voldoende oplaadpunten voor elektrisch varen.

1.3. Werk maken van cultuur

De oude stadsgevangenis Blokhuispoort in de Binnenstad functioneert als hart van nieuwe culturele initiatieven. Zolang de Blokhuispoort niet ontwikkeld kan worden blijft deze functie gehandhaafd. Bij eventuele ontwikkeling van het gebouw dient er in alle plannen voldoende ruimte zijn om aan creatieve bedrijven, kunstenaars en artiesten een goedkope vestigingsplaats te bieden.

Leeuwarden stuurt voortaan meer op de kwaliteit en samenhang van evenementen. Dat kan door een evenementenkalender in te voeren. Evenementen komen niet meer voor langjarige subsidies in aanmerking. Een subsidie wordt maximaal voor drie jaar uitgekeerd. Daarna moet het evenement aangetoond hebben over

voldoende eigen financieel draagvlak te beschikken.

Podium voor stad van de popmuziek

Met de komst van het poppodium naar het Harmoniekwartier gaat een langgekoesterde wens van het CDA in vervulling: opknappen van de rottekies in de historische binnenstad.

Wij steunen de bouw van het poppodium ook in de komende periode. Het runnen van het podium wordt elke vijf jaar gegund aan een organisatie op basis van een businessplan. In het cultuurbeleid ligt de nadruk op popmuziek en cultureel, historisch en immaterieel erfgoed.

Verstandig omgaan met cultureel erfgoed

Het CDA Leeuwarden wil volop aandacht voor het culturele erfgoed in de stad en de dorpen. Daar hoort bij dat de gemeente de Open Monumentendag een vaste financiering geeft.

In een van de komende edities van de Open Monumentendag zou de nadruk kunnen liggen op het moois dat er te vinden is in de dorpen van de gemeente. Geschiedenis of belangrijke gebouwen buiten de stadsgrachten verdienen het om voor inwoners herkenbaar te zijn.

Om die reden wordt een deel van het budget voor stadsherstel ingezet om deze plaatsen meer zichtbaar te maken. Via bijvoorbeeld borden met achtergrondinformatie. Deze sluiten aan op de bestaande rondleidingen die vanuit het Historisch Centrum worden georganiseerd. Ook hier geldt dat er meer structuur in het aanbod moet komen. Een evenementenkalender kan daarbij helpen.

Religieus erfgoed koesteren

De gemeente is heel wat markante kerken rijk die een belangrijke functie vervullen in onze samenleving en vaak ook monumenten zijn. In het oog springend zijn de Sint Bonifatiuskerk en de Grote Kerk in de binnenstad, de dorpskerk in Huizum en de Sint Pieterkerk in Grou. Deze gebouwen zijn ook voor toeristen herkenningspunten en verdienen het om bezocht te kunnen worden.

De gemeente steunt openstelling wanneer dit niet mogelijk is voor plaatselijke kerkelijke gemeenten. Onder andere via inzet van het vrijwilligersservice punt en publiciteit. Ook immaterieel religieus erfgoed, zoals de processie van de Dominicuskerk en het Jabikspaad bij Friens, krijgen de nodige aandacht en erkenning die ze verdienen.

1.4. Sport brengt mensen samen

Sportclubs en sportverenigingen krijgen een stem in de uitvoerende organisatie BV Sport doordat deze voortaan gaat werken als een coöperatie bij het bepalen van prioriteiten. De winst van de BV Sport gaat voortaan niet meer automatisch naar de gemeente. De BV Sport kan er ten behoeve van haar voorzieningen investeringen mee doen. Daarmee ontstaat er ruimte om knelpunten vroegtijdig op te lossen.

De financiële middelen van de gemeente zijn de komende jaren beperkt. Om die reden is het van belang duidelijk te kiezen voor een aantal investeringen in voorzieningen. De gemeente mist een topsporthal. Om die reden is het noodzakelijk om het Kalverdijkje uit te breiden. Overige prioriteiten zijn de knelpunten bij het sportcomplex Wiarda, de ontwikkeling van het sportgebied Nylan en de ontwikkeling van de Elfstedenhal (ijsshal).

De voorzieningen zijn bestemd voor een breed publiek en daar wil het CDA in investeren. In Reduzum willen we samen met het dorp onderzoek doen naar de aanleg van een kunstgrasveld, omdat er nu ook al door het dorp voor gespaard is.

De gemeente heeft een rol als het gaat om de randvoorwaarden voor de infrastructuur rond een eventueel nieuw Cambuurstadion. Aan een nieuw voetbalstadion van Cambuur kan echter niet worden meebetaald. Eventuele nieuwbouw vindt bij voorkeur plaats aan de rand van de stad, waar het sportgebied goed bereikbaar kan zijn met het openbaar vervoer.

Er wordt werk gemaakt van sport op school. Daarvoor gaan gemeente, scholen en de sportverenigingen in de buurt samenwerken om een sportaanbod in de buurt te maken. In Grou is er daarbij specifieke aandacht voor het schoolzeilen. Onderzocht wordt of zwemmen (voor een diploma) tijdens de verlengde schooltijden plaats kan vinden. De gemeente brengt de BV Sport, schoolorganisaties en vervoerders samen om te kijken hoe dit kan.

1.5. Maatschappelijke stage doorzetten

De maatschappelijke stage brengt jonge mensen in contact met verschillende groepen in de lokale samenleving. Hoewel het kabinet het nodig vindt de stage af te schaffen, wil het CDA de maatschappelijke stage lokaal graag behouden. De gemeente zoekt samen met scholen, instellingen en bedrijven naar een zinvolle

invulling van de lokale stage. Het vrijwilligersservicepunt en andere organisaties verlenen daarbij ondersteuning voor scholen.

1.6. Stevige en dienstbare gemeente

Mensen moeten zich thuis voelen bij hun eigen gemeente en op een dienstverlenende manier geholpen worden. Dit betekent dat er ingespeeld wordt op de wensen van de bezoekers. De openingstijden van de stadshal en loketten worden aangepast op de wenselijke openingstijden voor die bezoekers.

Na school of na het werk dient het mogelijk te zijn om documenten aan te vragen of af te halen. In het servicepunt in Grou komt een mogelijkheid om zaken digitaal af te handelen voor diegenen die dat thuis niet kunnen. De telefonische bereikbaarheid van de gemeente wordt verbeterd. Het call centre moet op klantvriendelijkheid een 8 scoren. Terugbel-verzoeken worden altijd gehonoreerd. De wachttijd aan het loket is maximaal 10 minuten. Klachten worden door de ombudsman snel en zorgvuldig afgehandeld.

Steeds meer diensten worden digitaal aangeboden zodat mensen vanuit huis hun vergunning, paspoort of

ander document aan kunnen vragen. Ook moeten overlast meldingen of vernielingen via de mobiele App's gemeld kunnen worden.

Om dienstverlening of economische ontwikkeling te stimuleren publiceert de gemeente haar gegevens als open data. Iedereen kan van deze gegevens gebruik maken zonder copyright of beperkingen. Persoonlijke gegevens worden niet openbaar gemaakt. Het dient de regel te zijn dat de gemeente zijn administratie op orde heeft. Mensen moeten niet steeds opnieuw hun gegevens aan hoeven te leveren.

De gemeenteraad bezuinigt niet op de onafhankelijke rekenkamer. Deze kamer houdt wethouders en gemeenteraad een spiegel voor en controleert mede de uitvoering.

Samenwerken biedt voordelen

De nieuwe gemeente start op 1 januari 2014. Meer gemeenten in de regio rond Leeuwarden hebben aangegeven met de gemeente Leeuwarden te willen fuseren. Het CDA wil hier positief in meedenken. Maar het is niet in het belang van onze inwoners dat een nieuwe gemeente te groot wordt.

Om die reden beperken we verdere uitbreiding tot de gemeente Leeuwarderadeel en mogelijk een deel van de gemeente Littenseradiel. Kleine

grenscorrecties blijven mogelijk. Een herindelings is niet eerder mogelijk dan in 2018.

Blijven deelnemen aan het Fries Merenproject is, gezien de ontwikkelingen in Grou, Warten en Wergea, nodig. Belangrijk daarbij is het bevaarbaar houden van de vaarroutes, maar ook de bereikbaarheid van de stad en de dorpen via het water is belangrijk voor de lokale economie.

Knelpunten die veroorzaakt werden door gemeentegrenzen worden aangepakt. De gemeente streeft er naar om op Friese schaal vast overleg met andere gemeenten te voeren over het ontwikkelen van de economie van de provincie. De positie van Leeuwarden als banenmotor hangt hiervan af.

Drietallige gemeente

Wij zijn trots op de Friese taal. Inwoners moeten de gemeente aan de balie, per brief of via internet zowel in het Fries als het Nederlands kunnen benaderen. In de gemeenteraad wordt vanzelfsprekend Fries en Nederlands gesproken. Voor de vele internationale studenten in de stad hanteert de gemeente het Engels als voertaal. Het Fries taalbeleid van Boarnsterhim en Leeuwarden worden op elkaar afgestemd. De dorpen van noord Boarnsterhim behouden hun Friese plaatsnamen. Aan de overige dorpen van de

gemeente wordt de optie voorgelegd om de plaatsnamen over te laten gaan in het Fries. Leeuwarden blijft Leeuwarden heten.

Er wordt op een aantal plaatsen Fries-talige berneopfang aangeboden zodat kinderen al vroeg in aanraking komen met de Friese taal als ouders dit willen. Het Tomke voorlees-project houdt de steun van de gemeente.

Van grenzen naar ruimte

Als we terugkijken op de afgelopen jaren, zien we dat de overheid steeds meer taken op zich is gaan nemen. In een betrokken samenleving hoort ook dat er meer verantwoordelijkheid aan de mensen wordt gegeven. Dat vraagt moed. Want het betekent dat mensen vaker op hun gezond verstand worden aangesproken dan op regels en voorschriften. Dat betekent dan ook dat we zeer terughoudend zijn met het maken van nieuwe regels.

2.1. Ruimte voor lokale bedrijven

Onze lokale economie heeft groei nodig om mensen aan het werk te houden. Wij willen het ondernemersklimaat verder verbeteren.

Lastenverlichting voor bedrijven

Bedrijven en instellingen betalen op dit moment een opslag op de onroerend zaak belasting. De inkomsten uit deze opslag komen terecht in het Ondernemersfonds. De opslag wordt teruggebracht van 5,5% naar 3,5% in twee stappen vanaf 2014. Daardoor wordt er minder belasting betaald op niet woningen: lastenverlichting voor bedrijven.

Het Ondernemersfonds gaat gelden voor de hele gemeente met uitzondering van de primaire agrarische

bedrijven. Om dat laatste mogelijk te maken willen we gaan werken met zogenaamde Bedrijfs-Investerings-Zones (BIZ). We moeten voorkomen dat sommige ondernemers niets bij-dragen maar wel profiteren. Er komen nieuwe afspraken om rekening te houden met verenigingen in de dorpen van noord Boarnsterhim. Ondernemers worden vrijgelaten om over postcodegebied heen samen te werken en aanvragen te doen.

Toeristenbelasting definitief afschaffen

Dankzij het CDA Leeuwarden is in de gemeente Leeuwarden de toeristenbelasting afgeschaft. Na de herindeling moet dit gaan gelden voor de hele gemeente. Dit kan een bijdrage leveren aan de aantrekkelijkheid voor toeristen en bevrijdt ondernemers van extra kosten en veel onnodige administratieve lasten. Vanuit dezelfde optiek willen we bekijken of ook de precariobelasting kan worden afgeschaft. Minder administratieve lasten

Gemeentelijke lasten voor ondernemers (bijvoorbeeld onroerende zaakbelasting en precarioheffing) worden voortaan alleen nog in één keer opgelegd, middels één nota. Het digitale ondernemersdossier wordt ingevoerd.

Vergunningen met specifieke regels worden vervangen door algemene

regels die door de gemeente consequent worden gehandhaafd. Het ondernemersloket wordt voortaan mede aangestuurd door ondernemersorganisaties.

Langdurige leegstand aanpakken

Er komt een leegstandsverordening om leegstand actief aan te kunnen pakken. De gemeente gaat na een jaar om tafel met eigenaren van leegpanden om te kijken hoe deze geschikt kunnen worden gemaakt voor ondernemers of tijdelijke initiatieven. De hoogte van de huren, vaak een struikelblok voor starters, is daarbij een gesprekspunt.

Geen uitbreiding koopzondagen

Veel kleine ondernemers zitten er niet op te wachten om hun enige vrije dag op te geven voor extra koopzondagen. Het CDA is dan ook tegen 52 koopzondagen per jaar. Dat geeft het grootwinkelbedrijf vrij baan ten koste van onze eigen middenstand. We houden vast aan een vaste koopzondag per maand. Met ruimte voor extra koopzondagen rond december.

Betere dienstverlening bij re-integratie

Ondernemers lopen nog te vaak tegen een slecht georganiseerde gemeente op als zij mensen met een bijstandsuitkering in dienst willen nemen. Het werkgeversteam van de

gemeente wordt uitgebreid, zonder dat dit tot extra arbeidsplaatsen bij de gemeente leidt. Het krijgt de bevoegdheid om knopen door te hakken binnen Sociale Zaken om aan de vraag van ondernemers te voldoen. De gemeente geeft bedrijven veel meer ruimte om eigen werkgelegenheidsprojecten op te zetten.

2.2. Bouwen voor een andere toekomst

De woningmarkt zit in het slob. In Den Haag neemt men geen besluiten die een oplossing dichterbij brengen. Sterker nog, corporaties moeten geld inleveren. Daardoor investeren ze veel minder in woningen dan we nodig hebben. Tegelijkertijd staan in Leeuwarden veel woningen die opgeknapt moeten worden. En zijn nog steeds veel mensen op zoek naar een nieuwbouwwoning. De bouw gaat echter een stuk trager dan lang verwacht werd.

Ander tempo in het bouwen

In de Zuidlanden worden de buurtschappen die nu in aanbouw zijn eerst afgebouwd, voordat aan nieuwe buurtschappen wordt begonnen. Daarmee willen we voorkomen dat te veel buurtschappen tegelijk in aanbouw zijn die niet of in een te laag tempo worden afgemaakt. Er komen buiten de Zuidlanden geen nieuwe woonwijken bij. Ruimte is er wel voor

nieuwe woningbouw op locaties in de bestaande stad en de dorpen.

In de dorpen is het belangrijk dat er woningen worden gebouwd en/of aangepast voor diegenen die in de dorpen willen blijven wonen, zoals gezinnen in Wytgaard en ouderen in Wirdum en Hempens-Teerns. Waar in de stad wordt gesloopt en nieuw gebouwd, geldt dat er naast woningbouw plaats wordt gemaakt voor groen en spelen. Wij accepteren geen verdere aanpassingen van de plannen voor nieuwbouwwijk Blitsaerd.

Kwalitatief goede sociale woningbouw

Met de woningbouwcorporaties worden de bestaande afspraken uitgevoerd. Waar het geld ontbreekt nemen we extra tijd. Maar de investeringen in het opknappen van woningen moeten allereerst worden doorgezet. We zetten in op 150 opgeknapte woningen per jaar. Dat betekent dat er ook oude woningen gesloopt worden om plaats te kunnen maken voor nieuwe goedkope huurwoningen.

Minder regels rond welstand

Nu is voor bouwplannen in de gehele gemeente een welstandstoets door Hus en Hiem verplicht. Dat willen wij veranderen. De gemeente wijst beschermwaardige gebieden aan waarin aan hoge welstandseisen moet

worden voldaan en een toets door de welstandscommissie verplicht blijft. Daarbuiten komt de toets door Hus en Hiem te vervallen.

Het aanzien van buurten wordt vaak naar beneden gehaald door de plaatsing van schuttingen langs de openbare ruimte. De gemeente ondersteunt de initiatieven van bewoners om groene erfafscheidingen en het (aan)planten van hagen mogelijk te maken.

2.3. Werk maken van goede bereikbaarheid

Leeuwarden investeert fors in bereikbaarheid. Niet om maar asfalt aan te leggen maar om Leeuwarden en haar omgeving economisch aantrekkelijk te houden. Bereikbaarheid is voor bedrijven het verschil tussen blijven, komen of vertrekken. Het is een investering in werk. Het aantal projecten zal de komende jaren minder worden. We zitten volop in werk in uitvoering.

Investeringen gaande houden

De gemeente maakt het volledige Vrijbaan pakket aan investeringen af. Ook om het geld van de Rijksoverheid en de Provincie naar onze stad te blijven halen. Liever dat men het hier investeert dan in de Randstad. Dat betekent dat de plannen voor de Julianalaan, Europaplein en de Valeriusstraat doorgaan.

Daarna zijn de Tesselschadestraat en het Stationskwartier prioriteiten. Ze moeten overzichtelijker, veiliger en groener worden. De gemeente doet in deze periode onderzoek naar een toekomstige (oostelijke) ontsluiting van het bedrijventerrein De Hemrik.

Kleine aanpassingen

Er wordt een speciaal knelpuntenfonds in het leven geroepen waar wijken aanspraak op kunnen maken voor kleine verkeerskundige aanpassingen. Wijken, dorpen en scholen, die veiligheidsacties willen rondom de 30 km zones, worden geholpen door de gemeente. Promotiemateriaal, containerstickers en snelheidsmeters zijn voor hen verkrijgbaar.

Meer en betaalbare parkeerplaatsen

Leeuwarden heeft stevig geïnvesteerd in nieuwe parkeergarages. De garages aan de Oosterstraat en de Revisusstraat worden nog opgeleverd. Daarna is nieuwbouw niet meer nodig maar is het vooral van belang om de parkeergarages netjes en veilig te houden.

Het parkeren in de garages moet goedkoper zijn dan parkeren op straat. Zo stimuleren we dat mensen gebruik te maken van de garages. Bewoners uit de binnenstad kunnen goedkoop een vergunning krijgen voor parkeer-

garages.

voor ouderen worden strenge eisen gesteld.

Er moet op alle moderne manieren betaald kunnen worden als het gaat om parkeren: via de mobiel, creditcard, pinpas en met gewoon kleingeld. In straten waar een blauwe zone geldt en is ingericht, dient er voldoende parkeergelegenheid te zijn. Mensen betalen voor hun vergunning. Dan moet de gemeente zorgen voor genoeg plekken om te parkeren.

Slimmere gladheidbestrijding

Als het glad is of er ligt sneeuw dan worden de fietspaden even goed aangepakt als de wegen. Fietzers moeten veilig de bestemming kunnen bereiken. De bestaande regeling voor gladheidbestrijding in het noordelijke deel van Boarnsterhim blijft intact. De gemeente vraagt de Sociale werkvoorziening en mensen zonder werk om bij sneeuwval veelgebruikte straten en voet- en fietspaden sneeuwvrij te houden.

Aanbesteding openbaar vervoer

Bij de aanbesteding voor het openbaar vervoer dient het een eis te zijn dat alle bussen en alle opstapplaatsen in onze gemeente toegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers en mensen die een rollator gebruiken. Om kosten te besparen wordt het leerlingvervoer meegenomen in de eerstvolgende aanbesteding. Aan taxivervoer

Zorg op de menselijke maat

Als er iets misgaat in een mensenleven is er in onze samenleving een vangnet. Op het gebied van werkloosheid, ziekte en bij schulden. De laatste jaren is er te veel nadruk komen te liggen op waar iemand recht op heeft en te weinig op wat iemand allemaal nog zelf kan. Het CDA wil deze trend keren. Wij willen zorg op de menselijke maat en naar behoefte.

3.1 Werk maken van goede zorg

Leeuwarden heeft in diverse wijken teams die problemen signaleren en van een oplossing voorzien. Wij kiezen er voor dat deze eerstelijnsvoorziening niet gaat werken op basis van aanbod. Maar dat gekeken wordt, met de hulpbehoevende, wat nodig is om zo optimaal mogelijk mee te draaien in onze samenleving. Daarbij staat voorop wat mensen in de omgeving voor hem of haar kunnen betekenen, voordat de gemeente wordt benaderd voor een oplossing.

Medewerkers van de eerstelijnsvoorziening houden contact met andere professionals in de wijk of het dorp zoals de jongerenwerker, de wijkagent, de wijkverpleegkundige, school en de huisarts. De voorziening wordt geen aparte zelfstandige organisatie. De

huisarts blijft voor mensen met zorgen het eerste aanspreekpunt.

Huishoudelijke ondersteuning en jeugdzorg zijn nieuwe taken voor de gemeente. Deze taken vragen apart aandacht. De taken maken straks wat ons betreft geen deel uit van de sociale teams die in wijken actief zijn.

Tijd en voorzieningen voor mantelzorg

Vrijwilligers en mantelzorgers hebben recht op goed beleid van de gemeente. Wij staan voor extra voorzieningen voor mantelzorgers. In de vorm van een collectieve W.A. verzekering, tijdelijke ontheffing uit de sollicitatieplicht en kinderopvang. In de komende periode komt daar een goed ontwikkelde respijtzorg bij. Waarmee mantelzorgers en vrijwilligers tijdelijk verlicht kunnen worden in hun taken.

Mienskipssoarch moeten we houden

Het goed werkende Mienskipssoarch blijft in de dorpen behouden. De goede ervaringen van deze manier van werken worden meegenomen in de wijkteams in de stad.

3.2. Vroeg problemen van jongeren aanpakken

In het jongerenbeleid willen we inzetten op het vroeg herkennen van

problemen. Daarmee kunnen sommige problemen in het leven van jonge mensen voorkomen worden. Het geld dat we van de Rijksoverheid hiervoor krijgen en de middelen die we besteden aan jeugd worden straks niet aan andere doeleinden uitgegeven.

De zorg voor de jeugd is 24 uur per dag en 7 dagen per week bereikbaar voor acute problemen. De duur van de ondersteuning wordt niet door vooraf vastgestelde regels bepaald. Zolang er hulp nodig is, wordt deze geleverd. Zodra jongeren weer op eigen benen kunnen staan wordt hen dat ook gegund.

Maar we willen ook aandacht voor jongeren die geen problemen geven maar wel een plek zoeken of vragen hebben. Daarom willen we een jongerenvoorziening maken in de stad naar voorbeeld van het Groningse Jimmy's. Dat is een voorziening van en voor jongeren waar ze terecht kunnen met vragen over school, stage, seksualiteit, maar ook voor het organiseren van eigen activiteiten.

3.3. Alcohol en drugs terugdringen

Overmatig alcoholgebruik en drugsgebruik onder jongeren is een stevig probleem. Met scholen wordt een convenant gesloten dat bij feesten, die

georganiseerd worden door de school, geen alcohol en drugs gebruikt mag worden. De gemeente investeert extra in voorlichting over softdrugsgebruik op scholen in Grou, waar hierover de nodige zorgen zijn.

De gemeente ondertekent met supermarkten en de slijterijen een zogenoemd 'Jong Proef Preventie Methodistiek'. Dit om verkoop van (zware) alcohol aan jongeren te voorkomen. Er blijven voldoende opsporingsambtenaren om het beleid op de verkoop van alcohol aan jongeren onder de 18 jaar te handhaven.

De straffen voor horeca en coffeshops die alcohol of softdrugs aan jongeren onder de 18 jaar verkopen worden aangescherpt. Happy hours in de horeca worden verboden. Er worden in overleg met ondernemers leeftijdgebonden toegangstijden ingevoerd. Bij evenementen wordt evenementenbier geschonken met een lager alcoholpercentage.

3.4. Actieve en zelfstandige ouderen

Actieve en zelfstandige ouderen zijn van belang voor de samenleving. Zij doen aan vrijwilligerswerk en vormen de geschiedenis van onze stad en dorpen. Zij willen zelfstandig kunnen blijven wonen en zelfredzaam

blijven. Dat vraagt om investeren in levensloop bestendige wijken en dorpen. Waar ouderen zorg nodig hebben bieden wordt dat zo overzichtelijk mogelijk aangeboden.

Eenzaamheid tegengaan

Het tegengaan van vereenzaming vraagt dat we met elkaar oog hebben voor ouderen. Het is in de eerste plaats een verantwoordelijkheid als buurtgenoot of kennis. De gemeente kan er ook aan bijdragen door met corporaties en/of zorginstellingen ruimte beschikbaar stellen in flats of elders dichtbij ouderen, die gebruikt kunnen worden als ontmoetingsruimte.

De gemeente heeft oog voor levensloop bestendig wonen. Er is behoefte aan woningen waar zowel ouderen als jonge gezinnen comfortabel kunnen wonen. De gemeente moet niet dwars liggen bij uitbouw van woningen als dit wordt gedaan om vader of moeder in huis te nemen.

De gemeente stimuleert het groeps-wonen voor ouderen, door procedures te bekorten, hulp te bieden bij overleg met woningbouwcorporaties en eventuele regelgeving te vereenvoudigen.

De (verenigde) ouderenbonden worden een vaste gesprekspartner van de gemeente op het gebied van wonen, zorg en vrije tijd.

3.5. Persoonlijke zorg zonder te veel regels

Er komt een experiment om voorzieningen voor persoonlijke verzorging, gebruik van rolstoelen en vervoer zonder indicatie te verstrekken. Dat scheelt in tijd en geld. Voor voorzieningen kan aan gebruikers een bijdrage gevraagd worden. Hierdoor wordt er op de uitvoering bespaard. Zodat zoveel mogelijk geld daadwerkelijk bij de zorg terecht komt. Er wordt waar dat kan met persoonsgebonden budgetten gewerkt. Ondersteuning voor het beheer van de budgetten wordt voortaan door de ontvangers zelf betaald.

Er zullen steeds meer kwetsbare ouderen thuis blijven wonen. De gemeente onderzoekt of het mogelijk is een laagdrempelig en goedkoop systeem van alarmering op te zetten zodat mensen zich veiliger voelen in hun eigen huis. Zonder indicering is een alarmsysteem voor ouderen met een klein inkomen te duur.

3.6. Onveiligheid voorkomen

Veiligheid is een fundamenteel recht voor elke mens. De overheid heeft als enige het recht dwangmaatregelen te nemen om die veiligheid te verzekeren. Maar veiligheid is wel een zaak van iedereen. Veiligheid hangt samen

met sociale verantwoordelijkheid die mensen voor hun eigen omgeving willen nemen.

De komende vier jaar krijgen inbraken en de overlast van drank- en drugsgebruikers de prioriteit in het gemeentelijk veiligheidsbeleid.

Blauw op straat in de wijken

De wijkagent moet zichtbaar zijn voor de buurten door 80 procent van zijn of haar tijd in de buurt actief zijn. Bij hem/haar kan ook aangifte worden gedaan. Aangifte doen via internet wordt verder bevorderd.

Opsporingsambtenaren (BOA's) worden niet alleen in het centrum maar ook in woonwijken ingezet. De inzet moet flexibel zijn, zodat er adequaat gereageerd kan worden op overlast. Buurtpreventieteams met vrijwilligers spreken bewoners aan op hinderlijk gedrag en overlast.

We willen onderzoeken of BOA's ook verder ingezet kunnen worden voor de leefbaarheid in de wijken, bijvoorbeeld bij snelheidscontroles. Het samenwerken van politie met particuliere beveiligingsbedrijven, zoals dat gestart is in Twente, is de moeite van het opvolgen waard.

We willen dat de burgemeester per wijk of dorp met inwoners drie

prioriteiten afspreekt om de omgeving veiliger te maken of overlast terug te dringen. De gemeenteraad stelt daarboven prioriteiten vast die voor de hele gemeente of bij specifieke problemen gelden.

Het cameratoezicht in de binnenstad blijft gehandhaafd, evenals maatregelen als preventief fouilleren en het verbod op messen. Preventief fouilleren wordt als maatregel ook mogelijk gemaakt in wijken waarvoor de code 'oranje' geldt in de veiligheidsmonitor.

Harde aanpak van coffeeshops

Het CDA ontmoedigt drugsgebruik en wil het aantal coffeeshops terugdringen. Er komen geen nieuwe coffeeshops bij. Coffeeshops die verdwijnen door vestiging van scholen worden niet gecompenseerd. Het concentreren van de coffeeshops in de Binnenstad van Leeuwarden blijft gehandhaafd. Coffeeshops in dorpen zijn niet aan de orde. Coffeeshops in de buurt van scholen moeten gesloten worden. De coffeeshops mogen pas open na de reguliere schooltijden. Het CDA Leeuwarden is geen voorstander van experimenten in de gemeente met legale verbouw van cannabis.

Mensenhandelvrije gemeente

We streven naar mensenhandelvrije gemeente door stevig in te zetten op de handhaving van de regels

rond prostitutie. Daar waar prostitutie toegestaan is, worden altijd voorzieningen getroffen om prostituees een uitweg te bieden. De gemeente werkt in de komende periode aan concrete plannen om de omvang van de prostitutie op de Weaze op termijn te halveren en te verplaatsen. Bordelen buiten de Weaze worden niet (langer) toegestaan.

Schone openbare ruimte

Vernielingen in de openbare ruimte worden binnen drie dagen hersteld. Inwoners krijgen de gelegenheid om via een mobiele telefoon vernielingen te melden. De gemeente draagt zorg voor de verwijdering van graffiti op bedrijfspanden. Dit wordt uitgebreid naar winkelstraat De (Verlengde) Schrans.

Bij daling van de afvalstoffenheffing wordt een deel van de daling ingezet voor het tegengaan van zwerfafval langs routes voor fietsverkeer. Met bedrijven en scholen worden afspraken gemaakt over het opruimen van zwerfafval. De gemeente belooft jaarlijks vrijwilligers die zich actief inzetten voor het opruimen van zwerfafval in hun wijk of dorp. Er worden snel grotere afvalbakken geplaatst in gebieden waar bakken regelmatig vol zitten. Verkeersborden zijn vaak geen aanwinst voor het straatbeeld en kosten de gemeente geld. In Wergea

start een proef met het verwijderen van alle verkeersborden. Bij succes wordt dit op zoveel mogelijk plaatsen herhaald. In de stad Leeuwarden spant de gemeente zich in om waar dat kan borden te verwijderen.

Iedereen doet mee

Ieder mens heeft talenten. Het CDA streeft naar een samenleving waarin iedereen erbij hoort en zijn of haar steentje bijdraagt. Werk en scholing zijn daarbij zeer belangrijk.

4.1. Iedereen heeft een taak

Het beleid in Leeuwarden is erop gericht om mensen te helpen zelfstandig in hun levensonderhoud te voorzien. Werken met behoud van uitkering is aanvaardbaar als tussenoplossing voor een korte periode. Daar past niet bij dat mensen die geen werk hebben een aanbod voor een baan weigeren. We pleiten in die gevallen voor consequent toegepaste sancties.

Dienst sociale zaken wordt gereorganiseerd om de omslag te maken naar toepassen van sancties op niet willen werken en het beter begeleiden van mensen naar een baan. Mensen die een uitkering aanvragen krijgen eerst een aanbod om aan de slag te gaan.

De gemeente verplicht mensen die een bijstandsuitkering ontvangen tot het leveren van een tegenprestatie, naar vermogen, in de vorm van vrijwilligerswerk, het opknappen van de wijk of een prestatie binnen de zorg. De gemeente zorgt voor een

'prestatieboek' waaruit een keuze kan worden gemaakt.

4.2. Armoedebeleid hervormen voor gezinnen

Er komt een vereenvoudiging van het systeem voor inkomensondersteuning. Er zijn straks nog drie regelingen, de zorgverzekering AV Frieso, kwijtschelding van belastingen en de langdurigheidtoeslag die versoepeld wordt.

De bijzondere bijstand blijft bestaan voor echt bijzondere kosten. Met deze hervorming wordt bespaard op uitvoeringskosten. De opbrengst daarvan wordt besteed aan een hogere bijdrage voor gezinnen met kinderen in de bijstand. Het forse jaarlijkse tekort op de regelingen behoort zo ook tot het verleden.

4.3. Aanpak van jeugdwerkloosheid

De aanpak van de jeugdwerkloosheid heeft grote prioriteit. De gemeente zet in op scholing, trainingen en werker-varingsplaatsen. Met het middelbaar beroepsonderwijs wordt gekeken of meer jonge mensen een opleiding kunnen krijgen op het gebied van ambachten. Een startersbeurs voor jongeren zonder werk wordt door de gemeente ingevoerd. Het weinige geld dat er is, wordt hiervoor ingezet.

Het werkgeversteam van de gemeente organiseert ten minste twee keer per jaar een bijeenkomst met werkgevers over problemen op de arbeidsmarkt. Zo kunnen er oplossingen naar voren komen om de vraag naar en aanbod van werk op elkaar af te stemmen. Er komt meer uitwisseling tussen gemeente en het middelbaar beroeps-onderwijs op dit punt.

Het project 'School als Werkplaats' verdient uitbreiding naar het voortgezet onderwijs. Daarmee kan schooluitval voorkomen worden en krijgen meer jongeren een kans op een goed diploma. Jong gehandicapten die straks via de gemeente begeleid moeten worden naar werk moeten kunnen rekenen op gespecialiseerde ondersteuning.

4.4. Investeren in onderwijs en opvoeding

Het geld dat de gemeente de komende jaren vrijmaakt, of ontvangt om te investeren in het tegengaan van achterstanden bij kinderen, worden via het onderwijs geïnvesteerd. We moeten af van de cultuur van goed bedoelde projecten. We kiezen voor goed onderwijs.

Wij vinden dat geen enkel kind aan de basisschool zou moeten beginnen met een achterstand. Daarom is het

goed en nodig dat voorschoolse educatie beschikbaar is in de leeftijd van 2 tot en met 4 jaar.

Scholen en de gemeente zetten in op Integrale Kind Centra. In deze Centra kunnen kinderen van 0 tot en met 12 jaar terecht voor opvang, onderwijs en andere activiteiten. Er is sprake van een doorgaande leerlijn. Voor kinderen met leerproblemen is er een extra aanbod.

Ouders stellen vragen over opvoeding het liefst aan elkaar. Daarom wordt er maandelijks een oudercafé georganiseerd voor en door ouders. De gemeente ondersteunt dit. Het Centrum voor Jeugd en Gezin blijft een laagdrempelige voorziening, met een telefonische advieslijn, waar ouders vragen over opvoeding voor kunnen leggen aan professionals. Scholen werken actief mee om ouders de weg naar het Centrum te wijzen.

Het CDA Leeuwarden zet in op meertalig basisonderwijs. Wanneer kinderen op jongere leeftijd meerdere talen leren hebben ze op latere leeftijd een veel grotere taalontwikkeling.

4.5. Scholen nemen zelf de leiding

De scholen in Leeuwarden weten zelf waar behoefte aan is. Daarom mogen scholen gezamenlijk bepalen waar ze

uit willen breiden of nieuw willen bouwen. Geld voor onderhoud wordt voortaan aan de scholen zelf gegeven.

Financieel gezonde scholen die een hoge kwaliteit van onderwijs bieden is topprioriteit voor het CDA. De gemeente moet ook in de komende jaren goed toezicht houden op de financiële situatie bij het openbaar onderwijs en ingrijpen als dit mis mocht dreigen te gaan.

Het CDA wil in overleg met de scholen kijken naar zaken als: ouderbetrokkenheid, rookvrije schoolpleinen, dagindeling en een actief anti-drugsbeleid. Bij het passend onderwijs heeft de gemeente een afstemmende rol.

Ouders willen goed zicht hebben op alle aspecten die van belang zijn van de keuze voor een school voor hun kinderen. De gemeente sluit zich als voorloper aan bij het landelijke initiatief om hiervoor een aparte website in te richten. Daarop zal informatie te vinden zijn zoals schoolgrootte, prestaties en de zorg voor leerlingen met problemen.

4.6. Academisch onderwijs laten groeien

In Leeuwarden gaat academisch onderwijs aangeboden worden in de vorm van de University Campus

Fryslân. Het gaat om een aanbod van opleidingen op onderwerpen waar Leeuwarden zich mee onderscheidt: water, leefbaarheid, meertaligheid, toerisme en energie. Met name de combinatie van water en toerisme krijgt wat ons betreft de komende tijd extra aandacht. Ook de voedings- en genotsmiddelenindustrie wordt daarbij niet uit het oog verloren (Dairy Campus) vanwege de extra banen die dit kan opleveren.

De UCF hoort nauw samen te werken met de hogescholen zodat er een doorgaande leerlijn ontstaat dat studenten in Leeuwarden in ons land een unieke positie geeft. Tresoar wordt de universiteitsbibliotheek van Leeuwarden. De bibliotheek geeft extra aandacht aan informatie over ondernemerschap.

Van verbruiken naar waarden

Alles in onze omgeving moet op waarde worden geschat. Ook als het niet meteen in geld is uit te drukken. Leefbaarheid is bijvoorbeeld onbetaalbaar. Dat geldt ook voor het landschap, voor de kleine detailhandel en voor boerenbedrijven die vaak al decennia lang aan dorp of stad zijn verbonden. CDA'ers zijn rentmeesters. Duurzaamheid en economische ontwikkeling gaan hand in hand.

5.1. Groeiend midden- en kleinbedrijf

Om arbeidsplaatsen naar de gemeente te halen zullen we meer in de werking van bedrijven moeten investeren. Daarvoor wordt geld vrijgemaakt. We blijven investeren in bedrijvigheid rond water en duurzaamheid. Met MBO instellingen worden afspraken gemaakt om ook jonge mensen gericht voor deze groeiende bedrijfstakken op te leiden. Voor Leeuwarden blijft de maakindustrie belangrijk. Maar wij zetten ook in op hoger opgeleide banen vanwege hun afgeleide werkgelegenheid voor lager opgeleiden.

Aanbesteding voor midden- en kleinbedrijf

De gemeente Leeuwarden doet het goed als het om het aanbesteden van

projecten gaat. Veel lokale en regionale bedrijven krijgen de opdrachten. Nu dient de omslag gemaakt te worden om kleinere bedrijven een kans te gunnen. Aanbestedingen worden waar dat kan opgeknipt in kleinere opdrachten waarop ook kleinere bedrijven een reële kans maken.

Zelfstandige stadsmarketing

Tegen de zin van het CDA is stadsmarketing in de afgelopen periode opnieuw een taak van de gemeente geworden. In de komende vier jaar dient de betrokkenheid van ondernemers te worden vergroot. Het doel moet zijn om de stadsmarketing meer door ondernemers en organisaties te laten organiseren. Er komen extra middelen voor marketing. Daarbij wordt ook stevig ingezet op (water) toerisme in Grou.

5.2. Moderne agrarische bedrijven

Agrarische bedrijven doen het goed in onze gemeente. Zowel reguliere als biologische boeren spelen een leidende rol op agrarisch gebied. De Dairy Campus bij Goutum zorgt er voor dat we investeren in nieuwe technieken. Boeren zijn vaak ook de beheerders van het mooie en afwisselende landschap van Midden Fryslân waarin onze stad en dorpen liggen. Het is nodig dat agrarische bedrijven ook de komende jaren volop de ruimte

krijgen.

Groei en nieuwe functies mogelijk maken

Agrarische bedrijven moeten niet op slot worden gezet. Binnen het bestemmingsplan moet ruimte zijn voor uitbreiding. Bijvoorbeeld voor de bouw van grotere, diervriendelijke stallen. Kavelruil en de bouw van nieuwe bedrijfsgebouwen moet mogelijk blijven. Bij uitbreiding gaan we uit van de principes van de Nije Pleats. Daarbij is een zorgvuldige inpassing in het landschap heel belangrijk.

Leegkomende agrarische bedrijven kunnen uitstekend dienen als plek voor nieuwe bedrijven of wonen, wanneer het monumentale boerderijen zijn. Op bestaande boerderijen moeten nieuwe initiatieven een plek kunnen krijgen. Zoals minicampings, zorgboerderijen, kinderopvang, opwekken van groene stroom, agrarisch natuurbeheer en waar dat gepast is ook vrijwillige waterberging. Dit alles mag niet ten koste gaan van de primaire agrarische bestemming.

We zijn terughoudend met het omzetten van landbouwgrond naar natuur. Onderhoud van groen en bermen in het landelijk gebied wordt bij voorkeur uitgevoerd door lokale agrarische bedrijven. Voor het beperken van licht in het buitengebied

worden geen ingewikkelde plannen gemaakt, maar wordt een beperkt aantal uren per nacht toegestaan.

De gemeente legt geen strenge eisen op aan inwoners die voor de hobby dieren houden in het buitengebied. Alleen op het punt van landschappelijke inpassing houdt de gemeente waar dat nodig is, een oogje in het zeil.

5.3. Op weg naar een duurzame gemeente

Wij streven naar een duurzame economie met een balans tussen mens, milieu en economie. Energiebesparing blijft belangrijk. Wat niet wordt gebruikt hoeft ook niet te worden opgewekt. Particuliere huiseigenaren kunnen voor het energiezuinig maken van hun woning aansluiten bij projecten van woningcorporaties in hun buurt of dorp. Wij geven bewoners die zelf duurzame projecten oppakken, zoals energie opwekken en waterbesparing, de ruimte. De gemeente stimuleert en ondersteunt waar nodig gezamenlijke initiatieven in buurten en dorpen, van verenigingen en ondernemers.

De hoeveelheid afval die wij produceren moet worden teruggebracht. Het is belangrijk dat afval wordt voorkomen en hergebruikt wordt gestimuleerd. De proef in Zuiderburen met betere scheiding van huisafval

wordt, indien succesvol, ook elders in de stad ingevoerd. Wijken en dorpen delen in de opbrengst van het ophalen van oud papier. Hier mag een tegenprestatie voor worden verwacht, bijvoorbeeld door de inzet bij het inzamelen.

Kinderen weten vaak niet waar ons voedsel vandaan komt. Op bezoek gaan bij de boer met de schoolklas of op open dagen wordt gestimuleerd. De gemeente organiseert samen met de LTO een tentoonstelling hier over. Zelf voedsel verbouwen in de buurt draagt bij aan een leefbare stad. De gemeente stimuleert dit door hiervoor geschikte locaties, al dan niet tijdelijk, beschikbaar te stellen tegen een acceptabele vergoeding.

Groenere schoolpleinen

Spelen op stoeptegels, als ze nu van rubber zijn of niet, is lang zo leuk en leerzaam niet als in een tuin op het plein. Op ons initiatief is er een start gemaakt met het groener maken van schoolpleinen in de stad en in de dorpen. In de komende periode wordt stap voor stap gewerkt aan meer groene schoolpleinen.

Gaswinning en windmolens

Het CDA Leeuwarden is geen voorstander van gasboring of proeven daartoe in de omgeving van Wergea, Warten en de Alde Feanen. Met het

oog op mogelijke bodemdaling en mogelijke aardbevingen moeten in alle gevallen afspraken worden gemaakt over vergoeding van schade door de exploitant. Ook in gevallen van bevingen, indien er toch tot boring zou worden besloten.

Langs de Haak om Leeuwarden komt er geen ruimte voor grootschalige windmolens. Het historisch landschap moet worden ontzien. Dat houdt ook in dat grootschalige windmolens geen plek dienen te krijgen langs de A32 voor zover deze snelweg op het grondgebied van de gemeente Leeuwarden ligt. Naast de bestaande mogelijkheden van zonne-energie zien we opwekking van windenergie graag op kleine schaal (met kleine molens) in woonwijken en dorpen en (op grotere schaal) op bedrijventerreinen.

5.4. Solide financieel beleid

De nieuwe gemeente heet als enige in Nederland twee Sinten per jaar welkom (Sinterklaas en Sint Pieter). Dat wil nog niet zeggen dat we de sinterklaas kunnen spelen met het geld van de gemeente. De crisis heeft zijn eerste beslag al gelegd op de financiën van de gemeente. De afgelopen jaren hebben we flink moeten bezuinigen. Ook de komende periode zal er flink bezuinigd moeten worden als gevolg van het bezuinigingsbeleid van

het huidige kabinet en de komst van nieuwe taken.

Lokale lasten in de hand houden

In tegenstelling tot veel gemeenten in onze regio zijn de lokale woonlasten in Leeuwarden maar beperkt gestegen. In 2013 daalden de totale woonlasten zelfs licht. Deze koers willen we volhouden in de komende jaren.

De onroerend zaakbelasting mag slechts met de inflatie stijgen. Nieuwe contracten met Omrin over de kosten voor afvalverwerking zijn gericht op een lagere afvalstoffenheffing. In de afvalstoffenheffing komt een betere verdeling van de lasten die nu onevenredig drukken op het inkomen van meerpersoonshuishoudens.

Als er in een jaar meer opgebracht wordt aan hondenbelasting dan aan voorzieningen wordt uitgegeven, wordt dit via lagere lasten aan de hondenbezitter teruggegeven.

Verkoop van erfpachtpercelen

De gemeente Leeuwarden beschikt over zo'n 2000 percelen die in erfpacht zijn uitgegeven. De gemeente brengt deze percelen in de komende jaren in kaart en gaat over tot het verkopen van de percelen. De opbrengst van de verkoop komt ten goede aan het afbouwen van de schulden van de gemeente. Financiële randvoorwaarden

In de komende raadsperiode worden er plannen gemaakt om de schulden van de gemeente geleidelijk substantieel af te bouwen. In dat verband worden er geen garantstellingen of borgstellingen meer door de gemeente afgegeven.

Partijen die een aanvraag voor financiering neerleggen bij de gemeente moeten eerst aantonen dat banken niet bereid zijn te investeren en waarom dat zo is. De gemeente financiert alleen nog zaken die ze uit de eigen middelen kan betalen.

De meerjarenbegroting is sluitend. De gemeente stoot haar vastgoed af voor zover ze dat zelf niet nodig heeft voor haar taken en de gemeente gaat beheerst door met het afboeken op de eigen gronden.

Transparante uitgaven

Er is niks geheim aan de uitgaven van de gemeente. Om die reden ontvangen inwoners, bijvoorbeeld bij hun OZB aanslag, een korte weergave van de uitgaven in het vorige jaar.

Declaraties van bestuurders worden op de gemeentelijke website bekend gemaakt. Op de site is ook een duidelijk overzicht te vinden van instellingen die subsidie ontvangen en de taken of diensten die zij daarvoor uitvoeren.

De gemeente stapt met ingang van 2016 af van de huidige vorm van programmabegroting. Veel helderder dan nu het geval is wordt inzichtelijk gemaakt welke concrete uitgaven worden gedaan zodat de gemeenteraad beter stuurt op de uitgaven en ze kan controleren.

Kandidaten

1. Thea Koster
2. Harry van der Molen
3. Friso Douwstra
4. Aaltsje Meinderts (Wargea)
5. Gea Dames
6. Dirk Sierd de Vries
7. Bert-Jan Butijn
8. Marisha van Huizen
9. Symen Tamminga
10. Fokelien van der Meulen (Grou)
11. Thom Hofman
12. Henk Drewel
13. Broer Roorda (Grou)
14. Gian Carlo
15. Wim Kempenaar
16. Sjoerd Wendelaar Bonga
17. Attie de Graaf
18. Roland Wijmenga
19. Klaas Finnema
20. Folkert Bruinsma (Warten)
21. Pieter Dijkstra (Grou)
22. Frank Schuurmans (Idaerd)
23. Berend Kamphuis (Goutum)
24. Piet Elzinga (Jirnsum)
25. Cocky den Hollander (Goutum)
26. Ype Brouwer
27. Drieseree Dijkstra (Grou)
28. Jeanet Dijkema
29. Theo Joosten
30. Johan Tjalsma